

YENİDEN AMAÇLANDIRMA BAĞLAMINDA II.DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE GİYSİ VE AKSESUAR ÜRETİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

AHSEN GÜNBLUT**

ÖZ

Bu araştırmanın temel tartışmasını II. Dünya savaşının getirdiği yokluğun, moda endüstrisi çerçevesinde tasarım ve üretim biçimleri üzerindeki geniş çaplı etkisi oluşturmaktadır. II. Dünya Savaşı dönemi giysi tasarımı ve üretimi ile ilgili bilgilerle sınırlandırılan araştırmada kavramsal çerçeve için konu ile ilgili literatür taraması yapılarak çalışmada tanımlar ve açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili bilgiler, başta Amerika ve İngiltere’de olmak üzere “II. Dünya Savaşı Müzeleri”nde yer alan farklı malzemelerin yeniden amaçlandırılmasıyla oluşan giysi örnekleri üzerinden sunulmuştur. Araştırmanın sonucunda yeniden amaçlandırma yönteminin uygulandığı dönemlerin daha çok ülkelerin sosyo-ekonomik sıkıntılarının olduğu süreçlerde ortaya çıktığı görülmektedir. II. Dünya savaş dönemi giysi ve aksesuar üretimlerine bakıldığında yeniden amaçlandırmanın iki yöntem üzerinden ilerlediği gözlemlenmiştir. Yeniden amaçlandırmada ilk yöntem olarak savaş döneminde kullanıcılar ellerinde var olan farklı malzemeleri yaratıcı biçimlerde giysi ve aksesuara dönüştürmüşlerdir. Diğer yöntemde ise üreticiler ve tasarımcılar, savaş ortamında ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak var olan nesnelere bir nevi bağlamından kopararak formlarını ve kullanım işlevlerini savaşa yönelik yeniden amaçlandırmışlardır.

Günümüzde de sürdürülebilirlik bağlamında giysi üretimi üzerinde etkisini devam ettiren yeniden amaçlandırma yöntemi, atıl duruma gelen giysilerin değer kazandırılarak yeniden kullanıma girmesini sağlamakta böylece büyük ölçüde depolama alanı ihtiyacını azaltmaktadır. Yeniden amaçlandırmanın bir yaşam biçimi haline gelebilmesi için tasarımcıların ve kullanıcıların giysilerin yaşam sürelerini uzatılabilmesi, sürenin sonunda yeni bir amaç için dönüştürülebilmesi konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu nedenle yeniden amaçlandırma yöntemi üzerine yapılacak çalışmaların, bilimsel ve akademik alanda araştırmacı, tasarımcı ve tasarım öğrencileri için ilham kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Giysi, Tasarım, Yeniden Amaçlandırma, Sürdürülebilirlik.

* Bu makale 27-28 Haziran 2019 tarihleri arasında düzenlenen “II.SADA Uluslararası Disiplinlerarası Sanat Sempozyumu”nda bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, ahsen_uyosal@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5355-5689>.

*** Çalışmada herhangi bir destek ve teşekkür beyanı veya çatışma beyanı yoktur.

AN INVESTIGATION ON THE PRODUCTION OF CLOTHING AND ACCESSORY IN THE PERIOD OF THE WORLD WAR II IN THE CONTEXT OF REPURPOSING*

Ahsen GÜNBULUT**

ABSTRACT

The large scale impact of the absence of Second World War on design and production in the fashion industry is the main discussion of this research. For the conceptual framework, the literature on the subject has been searched and definitions and explanations have been included in the study. In this context, the research was limited to information about the design and production of clothing during the Second World War period. In addition, information on the subject, especially in America and England, "II. It is presented through the clothing samples formed by re-purposing different materials in the World War II Museums. As a result of the research, it is seen that the periods in which the re-purpose method is applied mostly occur in the processes where the countries have socio-economic problems. When looking at World War II era clothing and accessories production, it was observed that repurposing proceeds through two methods. Since repurposing is closely linked to the tools people have, as the first method during the war, users turned the different materials they had into creative forms of clothing and accessories. In the other way, manufacturers and designers have re-purposed their forms and usage functions towards war by removing existing objects from their context as a solution to the problems that arise in the environment of war.

The repurposing method, which continues its impact on clothing production in the context of sustainability today, enables the clothes that have become idle to be reused by gaining value, thus reducing the need for storage space to a large extent. In order for repurposed to become a way of life, designers and users should be made aware of the possibility of extending the life span of clothes and transforming them for a new purpose at the end of the period. For this reason, it is thought that studies on the repurpose method will be a source of inspiration for researchers, designers and design students in the scientific and academic field.

Keywords: Second World War, Cloth, Design, Repurpose, Sustainability.

* This article was presented as a paper at the "II.SADA International Interdisciplinary Art Symposium" held between 27-28 June 2019.

** Dr., Akdeniz University Fine Arts Faculty Textile and Fashion Design Department, ahsen_uysal@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5355-5689>.

1. GİRİŞ

Günümüzde de çok yaygın olan bu uygulama olan *yeniden amaçlandırma* kavramı, İngilizce’de “repurpose” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ürün için ikinci bir yaşam şansı yaratılan bu yöntemde kullanıcılar ürünü elden çıkardıktan sonra tasarım aşamasında öngörülmemiş amaçlara dönüştürmektedir (Aguirre, 2010, s.7). Yeniden amaçlandırma yöntemi, dünyayı ve sınırlı kaynaklarını korumaya yönelik bir seçenek olabilirken giysi tasarımında malzemenin kısıtlı olmasından dolayı kullanıcı için gerekli bir yöntem haline gelebilmektedir. Yeniden amaçlandırma yönteminin uygulandığı dönemlerin daha çok ülkelerin sosyo-ekonomik sıkıntılarının olduğu süreçlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin; çalışmanın da odak noktası olan İkinci Dünya Savaşı döneminde kemer sıkma politikaları nedeniyle giysilerin yaşam döngüsü uzatan yeniden amaçlandırma gibi yöntemler ön plana çıkmaktadır.

Dünya çapında 55 milyon ölümlerle sonuçlandığı tahmin edilen II. Dünya Savaşı, 1 Eylül 1939’da Almanya’nın Polonya’yı işgal etmesiyle başlamıştır (United States Holocaust Memorial Museum, 2022). 6 yıl süren bu süreçte hükümetler halka yönelik gıdadan giyime kadar çeşitli kısıtlamalara gitmiş ve giyim endüstrisinde oldukça yoğun biçimde uygulanan kısıtlamalar ve kurallar dönemin giysi tasarımlarını etkilemiştir. II. Dünya Savaşı süresince kadınların toplumun her alanında yer almasıyla kadın giyimi erkeksi bir görünüme dönüşmüş ve kadınları gündelik giyim tercihleri rahat ve pratik giysiler üzerinde olmuştur (Worsley, 2018, s. 7). Ayrıca kumaşlara getirilen kısıtlamalar, giysilerde bakım-onarım anlayışını geliştirmiş ve Britanya Hükümeti’nin “make do and mend” (idare et ve onar) bildirisini 1943 tarihinde ilan ettikten sonra gündelik malzemeler tasarımcılar için değerli hale gelmiştir (Fogg, 2014, s. 283).

İkinci Dünya Savaşı’nın yarattığı siyasal ve ekonomik şartların kadın giyimi üzerindeki etkilerine ilişkin bilgilere (Albayrak, 2016; Bayburtlu, 2020; Baygıner, 2013; Erdönmez, 2010; Fogg ,2014; Gerçek, 2006; Gönenç Külahlı, 2018; Worsley, 2018) detaylı olarak yer vermiştir. Bu yayınların haricinde II. Dünya Savaşı dönemde kadın giyim anlayışlarının moda dergileri ve afişleri üzerine göstergebilimsel çözümlerinin yer aldığı (Tanyel ve Alp, 2020; Kavoğlu, 2018) çalışmalarda yer almaktadır. Yeniden amaçlandırma yöntemine yönelik ulaşılabilecek kaynaklar kısıtlı olmakla birlikte (Adrosko, 1992; Jones and Park, 1993; Powell, 2012; Ağlargöz, 2022) çalışmalarında konuyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

II. Dünya savaşının getirdiği yokluğun, moda endüstrisi çerçevesinde tasarım ve üretim biçimleri üzerindeki geniş çaplı etkisi bu araştırmanın temel tartışmasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma, II. Dünya Savaşı döneminde yeniden amaçlandırma yöntemi ile oluşturulan giysi ve aksesuar tasarımı ile ilgili bilgilerle sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmada ayrıca aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır;

- II. Dünya Savaşı dönemi siyasi ve ekonomik durumun giysi tasarımına etkileri nelerdir?
- Savaş döneminde ortaya çıkan kısıtlı malzeme sorunu;
  - a. Giysi üretim süreçlerini nasıl etkilemiştir?
  - b. Moda tasarımcılarının yaratım süreçlerine etkisi nelerdir?
- Savaş döneminde giysi üretim süreçlerine yönelik uygulanan devlet politikaları nelerdir?

Araştırmada kavramsal çerçeve için konu ile ilgili literatür taraması yapılarak çalışmada tanımlara ve açıklamalara yer verilmiştir. Araştırmanın sonuç bölümünde ise; devlet politikalarıyla beraber yeniden amaçlandırma yönteminin sürdürülebilirlik bağlamında savaş dönemi giysi üretiminde ne kadar etkili olduğu sorgulanarak, giysinin kullanım işlevi açısından önemi ortaya konulmaktadır.

2. YENİDEN AMAÇLANDIRMANIN TANIMI VE YÖNTEMLERİ

2.1. Yeniden Amaçlandırmanın Tanımı

Günümüzde de çok yaygın olan bu uygulama olan yeniden amaçlandırma kavramı, İngilizce’de “repurpose” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ürün için ikinci bir yaşam şansı yaratılan bu yöntemde kullanıcılar ürünü elden çıkardıktan sonra tasarım aşamasında öngörülmemiş amaçlara dönüştürmektedir (Aguirre, 2010, s. 7). Sürdürülebilirlik bağlamında ele alınan bütün yöntemler gibi yeniden amaçlandırma yöntemi de çevre kirliliğinin önlenmesine yardımcı olurken harcanan enerjiyi en aza indirerek hammaddenin elde edilmesinden işleme, imalat, bertaraf etme sürecine kadar bütün üretim döngüsü içerisinde yer alan işlemlerin maliyetlerini azaltarak ekonomik fayda sağlamaktadır.

2.2. Yeniden Amaçlandırma Yöntemleri

Günümüzde değişen ürün algısıyla birlikte ürünlerin sürdürülebilir olabilmeleri için sadece dayanıklı olarak tasarlanması değil gerekli çözümlerin uzun süreli olması ve ürünlerin yaşam döngülerinin kullanım süresinden sonra da devam ettirmesi gerektirmektedir. Bu anlayışla beraber giysi tasarımlarının yeniden amaçlandırılması süreci ile ilgili yöntemin belirlenmesi “sürdürülebilir moda” alanında yapılan çalışmalar için önemini korumaktadır. Ancak yeniden amaçlandırma sürecini yönlendiren olgular arasındaki sınırın belirsiz olması nedeniyle birbiri içerisinde değerlendirilebilen süreçlerin varlığı yeniden amaçlandırma ile ilgili yöntemin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ancak yeniden amaçlandırma kavramının en önemli özelliği ürünün, yaşam döngüsünün sona ermesinden sonra yeni bir işlev üzerinden yaşamını sürdürmesidir. Böylece nesnenin bu yeni işlevini yönlendirenin kişinin tasarımcı ya da kullanıcı olarak belirlenmesi yöntemi ikiye ayırmamızı sağlamaktadır: **Yeniden**

2.2.1. Yeniden Amaçlandırma Eylemi

Gelişen teknoloji ile meydana gelen makineleşmeyle beraber ortaya çıkan üretim ve tüketim, profesyonel ile amatör gibi ayrımlar günümüzde insanları üretim dışına itmiş ve süreç içerisinde bu olgular insanlarda “hareket alanı” kaygısının oluşmasına neden olmuştur. DIY (do it yourself / kendin yap) kavramının odak noktasını “Yeteneğin varsa seçeneğin de var” düşüncesi meydana getirmiş ve kullanıcıları sahip oldukları ürünleri kişiselleştirmeye yönlendirmiştir (Von Busch, 2015, s. 20). Bir nevi “yeniden amaçlandırma eylemi” olarak karşımıza çıkan DIY kavramı, kullanıcıların ellerinde var olan malzemeleri bir şeyleri yeniden üretmek, tasarlamak ve değiştirmek için yer aldığı yaratıcı bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Başkaları tarafından tekrardan yorumlanarak üretebilen, kodlanabilir ve paylaşılabılır bir özelliğe sahip olan DIY etkinlikleri sayesinde ürünlerin yaşam döngülerinin devamının sağlanması kullanıcı tarafından benimsenen ve istenilen bir özellik olduğundan kullanıcıyı ürünü elden çıkarmama konusunda teşvik etmektedir.

Günümüzde çevrimiçi topluluklar tarafından DIY kavramı üzerine oluşturulan internet siteleri sayesinde insanlar kalıp ve dikiş yöntemleri konusunda bilgi sahibi olurken kullanıcılar üretim sürecindeki deneyimlerini paylaşarak yeniden amaçlandırma konusundaki fikirlerini yaratıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Ürünle ilgili kullanıcı deneyiminden yola çıkarak pantolon, ceket gibi giysilerini diğer işlevlere sahip giysilere ya da başka işlevlere sahip ürünlere dönüştürebilmektedir. Ürünün değişen formunun ve işlevinin kullanılma süresi kullanıcının isteğine bağlı iken giysinin hangi işlevlere sahip olacağını ve hangi yöntemle nasıl dönüşeceğini karar veren kişi yine kullanıcıdır.

2.2.2. Yeniden Amaçlandırma İçin Tasarım

Yeniden amaçlandırma için tasarım yönteminde yeniden amaçlandırma eyleminin tersine ürünün neye dönüşeceğini karan kişi tasarımcıdır. Tasarlanan ürünler, yaşam döngüsü sona erdiğinde farklı bir amaç için kullanılabilir bir ürüne dönüşebilmesini sağlayan kasıtlı olarak yüklenen özelliklere sahiptir. Ürünlerin uzun ömürlü olmasını sağlayan bir strateji ile tasarımcı tasarım yaparken sadece sonuçta varılacak olan olasılıkları için aşamaları belirlemede süreci kontrol etmemekte veya yönlendirmemektedir (Aguirre, 2010, s. 11). Yeniden amaçlandırma için tasarım yönteminde nesne, yaşam döngüsü içerisinde ve yaşam döngüsü sonrasında iki amaca sahip olduğu için farklı işlevlere sahip giysi örnekleri moda tasarımı alanında fonksiyonel ve modüler giysi tasarımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeniden amaçlandırma için tasarım, **giysi formunu dönüştürme** ya da **giysiyi oluşturan birimleri yeniden amaçlandırma** olmak üzere iki yöntemle yapılmaktadır (Günbulut, 2018, s. 95).

Giysi formu üzerinden yeniden amaçlandırmada yapılmadan yeni giysi algısı yaratılması için değişik bağlama, açma, kapama yöntemleri geliştirilmekte, kalıp üzerinde herhangi bir değişiklik yapılmamaktadır. Bu tarz ürünlerle kullanıcı giysileri tasarımcının öngördüğü şekilde farklı işlevlere sahip ürünlere veya başka bir giysi grubuna dönüştürerek kullanabilmektedir. Giysi formunun diğer bir pratik işlevi olan ürüne dönüşmesine “Transformable Vest” (dönüştürülebilir yelek) isimli tasarım örnek olarak verilebilmektedir. Philip Lim tarafından tasarlanan denim ve ipek kumaştan hazırlanan yelekler, kullanıcının isteği doğrultusunda belirlenen zamanda ve tasarımcının öngördüğü şekilde sırt çantasına dönüşerek kullanabilmektedir (Günbulut, 2018, s. 97) (Şekil 1).

Şekil 1. Philip Lim, “Transformable Vest”,2012.

Kaynak: <http://www.theguiltyhyena.com/blog/2012/04/philip-lim-transformable-vest>.

Giysiyi oluşturan parçalar üzerinden yeniden amaçlandırma modüler giysi olarak karşımıza çıkmaktadır. Modüler giysiyi oluşturan parçalar değişebilmekte ve her kullanımda değişen işleve sahip parçalar sayesinde giysi farklı görünümlere dönüşebilmektedir. Örneğin tasarımcının kendi ismini taşıyan Flavia La Rocca isimli marka tasarımlarını modüler giyime yönelik yapmaktadır. Koleksiyonlarında parçalar gizli fermuarlar sayesinde değişebilen modüllerden oluşmaktadır. 2014 yılında sunduğu koleksiyonunda yer alan 14 farklı giysi eşleşmesi 5 modülün değişmesiyle yapılabilmektedir. Elbise ucunda kullanılan volanlar yeni bir eşleşmede mini etek olarak işlevini değiştirmektedir. Böylece her bir modül yeni bir eşleşmede yeniden amaçlandırılmakta ve koleksiyon kolay işlemlerle kişiselleştirilmektedir (Günbulut, 2018, s. 100)(Şekil 2). Flavia, tasarım amacını şu sözlerle açıklamaktadır: “Modülerlik, bir giysiyi atmak yerine gelecekteki koleksiyonların yeni bir modülüyle karıştırarak yenileme ve böylece ürünün ömrünü uzatma olasılığıdır. Bu fikirle, hâlihazırda sahip olduğumuz giyim eşyalarına nasıl bakılacağı konusunda farkındalığı artırmak istiyorum.” (Lanificio F.lli Cerruti, 2022).

Şekil 2. Flavia La Rocca, İlkbahar/Yaz Koleksiyonu,2014.

Kaynak: <http://fashion.telegraph.co.uk/news-features>

3. II. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE GİYSİLERİ YENİDEN AMAÇLANDIRMA YÖNTEMLERİ

II. Dünya savaşı dönemi giysi ve aksesuar üretimlerine bakıldığında yeniden amaçlandırmanın iki yöntem üzerinden ilerlediği gözlemlenmiştir. Yeniden amaçlandırma, kullanıcının sahip olduğu malzemelerle yakından bağlantılı olduğundan ilk yöntem olarak savaş döneminde kullanıcılar ellerinde var olan farklı malzemeleri yaratıcı dönüşümlerle giysi ve aksesuar olarak yeniden amaçlandırmışlardır. Diğer yöntemde ise üreticiler ve tasarımcılar, savaş ortamında ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak var olan nesnelere bir nevi bağlamından kopararak formlarını ve kullanım işlevlerini savaşa yönelik yeniden amaçlandırmışlardır.

3.1. Farklı Malzemelerin Giysi Olarak Yeniden Amaçlandırılması

II. Dünya Savaşı'nda Fransa, İngiltere, Japonya ve Amerika'da giyim alanındaki kemer sıkma politikaları yeniden amaçlandırma gibi yaratıcı yöntemleri ortaya çıkarırken ipek ve kauçuk gibi az sayıdaki kaynaklar askeri ihtiyaçlar için kullanılmıştır. Olanakların kısıtlı olmasının yanı sıra zorlu dönemlerde ahlaki ve etik kaygularla "değerlendirilebilecek maddi nesnelere boşa gitmemeli" düşüncesi yeniden amaçlandırma pratiklerini ön plana çıkarmıştır. Örneğin, 1960'lı yıllarda Amerika'da kırsalda yaşamını süreren halk için giysi ve ev tekstili değerli malzemeler olarak görülmüş, tekstillerin sürekli olarak tekrar kullanılması ve dönüştürülmesi gündelik hayatın bir parçası olmuştur. Giysi ve ev tekstillerinin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı döneminde farklı amaçlarla kullanılan yem çuvalları, kaçış haritaları,

paraşüt kumaşı vb. gibi malzemeler giysi üretiminde değerli hale gelmiştir (Günbulut, 2018, s. 89).

3.1.1. Yem ve Un Çuvalları

Pamuk, yem ve un taşımada kullanılan çuvallar, kaliteli, uzun ömürlü ve farklı dönüşümler içeren bir döngü sürecine sahip olması nedeniyle yeniden amaçlandırma yönteminin en önemli kaynağı olmuştur (Adrosko, 1992, s. 130). İç çamaşırı, gömlek, etek, önlük vb. ihtiyaçlar bu çuvallardan karşılanmıştır (Jones and Park, 1993, s. 91). Başlarda çuvallar üzerindeki mürekkeple basılan logoları çıkarmak kullanıcılar tarafından zorlu hale gelse de ürünlerinin farklı amaçlarla kullanımından haberdar olan çuval üreticileri bu baskıları kaldırmış ve söküm işlemlerinin kolaylaşması adına çuvalların kenarlarını zincir dikişi ile tutturmuştur (Powell, 2012, s. 3) (Şekil 3).

Şekil 3. Giysi Olarak Yeniden Amaçlandırılan Un ve Yem Torbaları.

Kaynak: <https://www.littlethings.com/flour-sack-dresses>

1930'lu yıllarda çuvallar, yeniden amaçlandırma yöntemini uygulama açısından işlemleri kolaylaştırma adına desenli olarak üretilmeye başlanmıştır. Firmalar açısından önemli hale gelen desen tasarımcıları, kullanıcılara herhangi bir giyim mağazasında yer alan desenler kadar geniş yelpazede seçenekler sunmuşlardır (Powell, 2012, s. 5). Üreticiler, her yaşta ve ilgi alanından insanlar için çekici bir şeyler yapmaya çalıştıkları için, kumaşlardaki stiller çeşitlilik göstermektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Çeşitli Desenlerde Un ve Yem Torbaları.

Kaynak: <https://www.littlethings.com/flour-sack-dresses>

Yokluk döneminde 3,5 milyon kadın ve çocuğun un torbalarından yapılmış giysi ve eşyaları kullandığı tahmin edilmektedir (Şekil 5). Savaştan sonra da torbalar sadece ev içi tasarrufunun göstergesi olmasının dışında da kırsalda yaşayan kadınların moda anlayışını değiştirmiştir. Düzenlenen ulusal dikiş yarışmaları, kadınların becerilerini gösterebilmeleri ve üreticilerin tasarımlarını sergilemelerinin bir yolu olmuştur. Buna bir örnek; Dorothy Overall tarafından 1959 yılında Kansas da Ulusal Pamuk Konseyi ve Tekstil Torba Üreticileri Birliği tarafından desteklenen Pamuk Torbası Dikiş Yarışmasında Orta-Güney bölümünde 2. olan kahverengi bir zeminde beyaz çiçeklerin yer aldığı genel bir tasarıma sahip olan pamuklu torba kumaşından yapılmış elbisedir (National Museum of American History, 2022) (Şekil 6).

Şekil 5. (solda) Çocuklar İçin Un Torbalarından Yapılmış Giysiler.

Kaynak: <http://oldphotoarchive.com/stories/great-depression-flour-feed-sack-dresses>

Şekil 6.(sağda) Dorothy Overall, Pamuk Torbası Dikiş Yarışmasında İkinci Olan Elbise, 1959.

Kaynak: https://americanhistory.si.edu/collections/search/object/nmah_1105750

3.1.2. Kaçış Haritaları

Giysi yapımında kullanılan farklı malzemelere diğer bir örnek de "kaçış haritaları"dır (Şekil 7-8). Aralık 1939'da İngiliz Savunma Bakanlığı tarafından MI9 adında yeni bir askeri istihbarat bölümü oluşturulmuştur. MI9'un hedefleri; İngiliz savaş esirlerinin kaçmalarını kolaylaştırmak, böylece hizmet personelinin geri almak, koruma görevlerinde ilave düşman insan gücü kullanmak ve düşman işgal altındaki topraklarda yakalanmadan kaçınmayı başaranların Birleşik Krallık'a dönüşünü kolaylaştırmaktır. Bu hedeflere ulaşmak için MI9, müttefik askerlerinin düşmandan kaçma veya kurtulmalarına yardımcı olmak için birkaç ekipman yaratmıştır. Bu ekipmanlardan biri de, havacılara verilen Avrupa'nın geniş alanlarını kapsayan, küçük ölçekli ipek haritalardır. MI9'daki birçok kaçış ekipmanının yaratılmasından sorumlu olan Clayton Hutton, haritayı "firar edenlerin en önemli aksesuarı" olarak nitelendirmiştir. Haritaların üretiminde kolay katlanabilmesi, bir botun ya da giysinin içinde saklanabilmesi, aşınmaya ve suya karşı dayanıklı olması nedeniyle kağıt yerine ipek tercih edilmiştir (Rutherford, 2015). 44 farklı haritanın 300.000 kopyası oluşturulmuş ve bu haritalar hapisane kamplarındaki esirlere masa oyununun yapımıcısı Waddington tarafından yapılan "Monopoly" oyunun içerisindeki gizli bölmelere yerleştirilen gerçek paralarla ulaştırılmıştır (Vaughan Kett, 2018). Gizli haritaların yardımıyla kaç mahkûmun kaçtığı kesin olarak bilmek mümkün olmamakla birlikte, uzmanlar savaş sırasında mahkûm edilen yaklaşık 35.000 İngiliz Milletler Topluluğu ve Amerika Birleşik Devletleri kuvvetine bağlı askerlerin savaşın bitiminden önce yurtlarına geri döndüğünü tahmin etmektedir (Heussner, 2009). Bu kaçış haritaları askerlerle eve dönmüş ve evdeki aile üyeleri tarafından çeşitli giysi yapımında kullanılmıştır.

Şekil 7.(solda) Melbourne'da İpek RAAF Haritalarının Basımı.

Kaynak: <https://www.awm.gov.au/articles/blog/second-world-war-escape-and-evasion-maps>

Şekil 8.(sağda) Fransa Haritasının M19 Bölgeleri.

Kaynak: <https://www.awm.gov.au/articles/blog/second-world-war-escape-and-evasion-maps>

Buna ilk örnek olarak İngiltere'de "Worthing Museum" da sergilenen "44 Serisi" de yer alan Fransa haritası kullanılarak el dikişi ile yapılmış şal yaka elbise verilebilir (Şekil 9).

Şekil 9. "44 Serisi" de Yer Alan Fransa Haritasından El Dikişi İle Yapılmış Şal Yaka Elbise, Worthing Museum, İngiltere.

Kaynak: https://blogs.brighton.ac.uk/objectsunwrapped/essays/formatted-final_avk_escape-and-evasion-dresses-made-from-maps-in-the-second-world-war-1xzjqtz/

Bir diğer örnek de Amerika'da "Ulusal Hava ve Uzay Müzesinde" sergilenen Kuzey Avrupa haritasından yapılmış bir bluzdur. Bluzun sol göğüs kısmında bir adet cep, ön tarafında dört adet ve manşet kısmında da birer adet düğme bulunmaktadır (Şekil 10).

Şekil 10. Kuzey Avrupa Haritasından Yapılmış Bir Bluz, National Air and Space Museum, ABD.

Kaynak: https://airandspace.si.edu/collection-objects/blouse-escape-map?objec=nasm_A20100238000

Bir diğer örnek olan bu iç çamaşırı takımı da İngiltere'de "Kraliyet Savaş Müzesi"nde sergilenmektedir. Amiral Lord Louis Mountbatten'ın büyük kızı ve aynı zamanda Kraliçe Elizabeth 'in de kuzeni olan Patricia Mountbatten için bir terzi tarafından yapılmıştır. Bu takım için Kraliyet Hava Kuvvetleri'nde yer alan bir erkek arkadaşı tarafından kendisine verilen ipek bir harita kullanılmıştır (Şekil 11).

Şekil 11. Patricia Mountbatten İçin Yapılan İç Çamaşırı Takımı, Kraliyet Savaş Müzesi, İngiltere.

Kaynak: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30115>

Yine "Kraliyet Savaş Müzesi"nde sergilenen sabahlıkta Güneydoğu Asya kaçış haritası kullanılmıştır. Sabahlığın manşetlerinde, ceplerinde, kemer ve yakalar üzerinde mavi şerit detayı bulunmaktadır (Şekil 12).

Şekil 12. Güneydoğu Asya Kaçış Haritasından Yapılan Sabahlık, Kraliyet Savaş Müzesi, İngiltere.

Kaynak: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30084318>

3.1.3. Paraşüt Kumaşı

Savaş döneminde giysi yapımında farklı malzemelerin kullanımına bir diğer örnekte paraşüt kumaşdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında, dünyanın arzının çoğu Çin ve Japonya'dan geldiğinden ipeğe erişim çok sınırlıydı. Askeri kullanım, paraşüt ve savaş için gerekli diğer malzemeleri yapmak için mevcut ipek ve naylon malzemelerine ihtiyaç vardı. Bu durum, sayıları giderek artan savaş gelinlerinin gelinlikleri için malzeme bulmasını zorlaştırdı. Pek çok gelin arkadaşlarından ve ailelerinden elbise ödünç almayı tercih etse de savaş gelinleri arasında kullanılmış paraşütleri yeni gelinliklere dönüştürme seçeneği popüler olmuştur (Heichelbech, 2022).

Paraşütler genellikle beyaz ya da krem rengi ipek ya da naylondan yapılıyordu. Okyanusa indikten sonra ya da başka nedenlerden dolayı hasar görmeleri durumunda paraşütlerin yeniden kullanıma uygun olmadığı düşünülüyordu. Askeri kullanımları sona erdiğinde de paraşütler ya takas ediliyor ya da evdeki insanlara hediye ediliyordu. Yeterli kumaşa sahip olma durumunda yetenekli terziler, paraşütteki hasarlı bölgeleri kullanmadan günün ortalama gelinliklerinden daha uzun ve kabarık gelinleri ortaya çıkarmıştır. Bir paraşütün yeniden kullanılması, müstakbel gelinin "yeni" bir ipek gelinliğe sahip olmasına izin verirken, aynı zamanda savaştan eve dönen askerleri de onurlandırmıştır (Heichelbech, 2022).

Bu duruma verilen ilk örnek İkinci Dünya Savaşı sırasında Jean Neville için yapılan gelinliktir. Bayan Neville tiyatro sanatçısı iken savaş başladıktan sonra "Ulusal Gösteri Hizmet Birliği" üyesi olmuştur. İki uzun kumaşın çapraz şekilde gövdenin üstünden geçerek arkaya doğru bağlanmasıyla oluşan gelinlik beyaz paraşüt ipeğinden yapılmıştır. Ayağa kadar uzanan gelinlik kısa kollu olarak tasarlanmıştır. Gelinliğin arkasında 31 adet kumaş kaplı düğme yer almaktadır (Imperial War Museums, 2022a)(Şekil 13).

Şekil 13. Jean Neville için Paraşüt İpeğinden Yapılan Gelinlik, Kraliyet Savaş Müzesi, İngiltere.

Kaynak: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30090171>

Paraşüt ipeğinden yapılan bir diğer gelinlik de Gena Turgel için yapılan gelinliktir. Turgel, 15 Nisan 1945'te Belsen Toplama Kampından kurtarıldığı dönemde FSB'ye bağlı İstihbarat Birliği'nde görev yapan Çavuş Norman Turgel ile tanışmış ve 7 Ekim 1945'te Lubeck'te evlenmişlerdir. Krem renkli gelinlik uzun kabarık kollu, göğüs altında büzgülü, önü büzgülü parçalarla süslenmiş bir tasarıma sahiptir. Gelinlik arkasında 23 adet ve kollarda 7'şer adet kumaş kaplı düğme bulunmaktadır (Imperial War Museums, 2022b) (Şekil 14).

Şekil 14. Gena Turgel İçin Paraşüt İpeğinden Yapılan Gelinlik, Kraliyet Savaş Müzesi, İngiltere.

Kaynak: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30081821>

Bir diğer örnek Myrtille Delassus'a ait gelinliktir. Delassus'un Çavuş Joseph Bilodeau ile 15 Ekim 1945'te Merville'deki kilisede evlenirken giydiği gelinliği, aynı zamanda çalıştığı Madame Coque'un elbise dükkânındaki kadınlar tarafından ipek bir paraşütten yapılmıştır. Gelinlik, çift dantelli korsajı ve orta uzunlukta kuyruğu olan klasik bir silüete sahiptir (Silkdmask, 2016) (Şekil 15).

Şekil 15. Myrtille Delassus ve NH. Çavuş. Joseph Bilodeau, Berlin'in düğünü, 1945.

Kaynak: <http://www.silkdmask.org/2016/07/the-parachute-wedding-dress-and-world.html>

II. Dünya Savaşı sırasında Binbaşı Claude Hensinger'ı kurtaran naylon paraşütten yapılan gelinlik de bir diğer örnektir. Ağustos 1944'te, bir B-29 pilotu olan Hensinger ve ekibinin uçağının motorları Japonya'nın Yowata kentine yapılan bir bombalama saldırısından dönerken alev almıştır. Hensinger, hafif yaralarla kurtarılmayı beklerken paraşütü yastık ve battaniye olarak kullanmıştır. Daha sonra Hensinger, 1947'de kız arkadaşı Ruth'a bu paraşütle evlenme teklif etmiştir. Rüzgar Gibi Geçti filmindekine benzer bir elbise yaratmak isteyen Ruth, korse ve duvağı yapması için yerel bir terzi olan Hilda Buck ile anlaşmış eteğini ise kendisi dikmiştir. Gelinliğin arkasında bir kuyruk olması ve önünün kısa görünmesi için paraşütün ipleri büzülmüştür. Çift, 19 Temmuz 1947'de evlenmiş ve gelinlik Smithsonian Ulusal Amerikan Tarihi Müzesi'ne bağışlanmadan önce kızları ve gelini tarafından da giyilmiştir (Smithsonian Museum, 2011) (Şekil 16).

Şekil 16. Ruth ve Claude Hensinger, 1947.

Kaynak: <https://www.si.edu/newsdesk/snapshot/parachute-wedding-dress>

New Jersey'deki Ortak Fort Dix Ordu Hava Kuvvetleri Üssü'nde görev yapan Janet Gleason ve ABD Deniz Piyadeleri'ne katılan Çavuş Reo Arland Casper 31 Ekim 1945 tarihinde evlenmiştir. Janet'in komutanı, bir gelinlik almaya parası olmadığını bildiği için ona bir Japon ipek paraşütü vermiştir. Robadan göğüs kısmı büzgülü, karpuz kollara ve uzun bir kuyruğa sahip olan gelinlik halen Hutchings Museum'da sergilenmektedir (Ashcraft, 2021) (Şekil 17).

Şekil 17. Janet ve Reo Arland Casper, 1945.

Kaynak: <https://blog.fold3.com/the-wwii-parachute-wedding-dress>

Paraşütten yapılan bu gelinlik Lilly Lax ve Ludwig Friedman'ın Bergen Belsen'de bulunan "Yerinden Edilmiş İnsanlar Kampı"ndaki düğünü için dikilmiştir. Ludwig beyaz bir elbise için kumaş bulmaya söz vermiştir ve bu amaçla iki kilo kahve ve birkaç paket sigara karşılığında Alman askerinden paraşüt kumaşını almıştır. "Yerinden Edilmiş İnsanlar Kampı"ndaki diğer gelinler de daha sonra bu gelinliği giymiştir. Lilly ve Ludwig, 1948'de Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmiştir. Gelinlik günümüzde United States Holocaust Memorial Museum'da sergilenmektedir (United States Holocaust Memorial Museum, 2022) (Şekil 18).

Şekil 18. Lilly Lax ve Ludwig Friedman.

Kaynak: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/artifact/wedding-dress>

Savaş sonrası yapısı bozulan paraşütler değerli bir kumaş olarak sadece gelinliklerde kullanılmamış günlük yaşam için gerekli duyulan şeyleri yapmak için bir malzeme haline gelmiştir. New Orleans National WWII Museum'da yer alan ABD Donanması paraşüt malzemesinden yapılmış dokuma çantalar ve etek buna örnek olarak verilebilmektedir (Şekil 19).

Şekil 19. ABD Donanması paraşüt malzemesinden yapılmış dokuma çantalar ve etek.

Kaynak: <https://www.businessinsider.com/surprising-ways-people-reused-us-military-parachutes-during-wwii-2020-4#people-in-war-torn-europe-and-asia-during-wwii-turned-parachutes-into-baby-carriers-body-bags-and-bras-1>

3.2. Hazır Giyim ve Aksesuarların Savaşa Yönelik Yeniden Amaçlandırılması

Savaş dönemi yeniden amaçlandırma için tasarım yöntemi ise daha çok aksesuarlar üzerinden gerçekleşmiştir. Savaş ortamı, erkekler ve kadınlar için hem işte hem de evde giyim şekillerini değiştirmiş, kıyafetlerin ve aksesuarların şık olduğu kadar pratik olması da önemli hale gelmiştir. Bunu öngören tasarımcılar ve üreticiler savaşın getirdiği ihtiyaçlara yönelik aksesuarlara yeni işlevler yüklemişlerdir. Gündelik hayatta klasik formlarında ve işlevlerinde kullanılan aksesuar, tehlike anlarında savaş ortamına yönelik farklı işlevlerde kullanılmak üzere yeniden amaçlandırılarak çok işlevli hale getirilmişlerdir. Örneğin; Eylül 1939'da II. Dünya Savaşının ortaya çıkmasıyla İngiltere'de muhtemel gaz savaş tehdidine karşı halka 40 milyona yakın gaz maskesi dağıtılmış ve gaz maskelerini her zaman yanlarında taşımaları önerilmiştir (Clouting ve Mason, 2018). Giysi ve aksesuar üreticileri, savaşın yarattığı tehditlerden ticari bir potansiyel görmede hızlı davranarak siyah renkte deriden yapılmış omuzda taşınabilen, tabanına kauçuk ve metal filtreli gaz maskesi

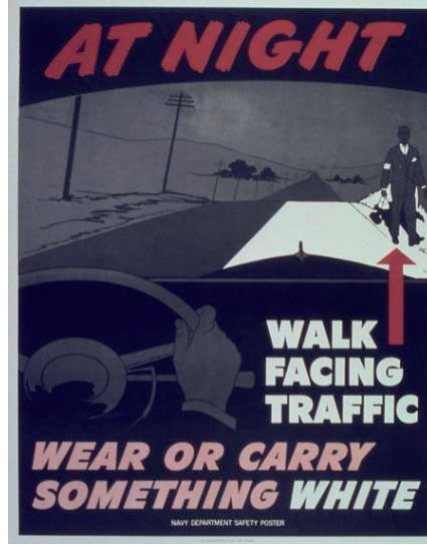
yerleştirilmiş çanta tasarımını ortaya çıkarmışlardır (Şekil 20). Bu tasarım sayesinde çantanın genel kullanımı yanı sıra gerekli durumlarda maskeye kolayca ulaşımı sağlanmıştır.

Şekil 20. Gaz Maskesini Taşımaya Yarayan Çanta Tasarımı.

Kaynak: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30016115>

Savaş ortamına göre şekillenen tasarımlara diğer bir örnek de düğmelerdir. Alman bombardımanlarının hedefini zorlaştırmak için İngiltere de uygulanan karartmalarda sokak aydınlatmalarının, ışıklı tabelaların ve tüm araçların ışıkları söndürülmüştür. Ancak bu uygulama çarpışmaya bağlı kazaların sayısında artışa neden olmuştur. Bu soruna çözüm olarak hükümet, insanları diğer yayalar ve sürücüler için daha görünür kılmak adına beyaz renkte giyinmeye çağırmıştır (Şekil 21).

Şekil 21. "Geceleri Beyaz Giyin" Kampanyasına Yönelik Afiş.

Kaynak: <https://www.vintprint.com/products/nar342>

Çanta tasarımında olduğu gibi savaşın yarattığı sorunu ticari potansiyel olarak gören üreticiler, karanlıkta yanan düğmelerden iğneli çiçeklerine kadar kullanıcıların daha görünür olmasını sağlayacak aksesuarlar üretmişlerdir (Şekil 22-23).

Şekil 22. Karanlıkta Parlaklık Sağlayan Düğmeler.

Kaynak: https://media.iwm.org.uk/ciim5/811/562/large_EPH_000235_D.jpg?_ga=2.214663703.1649320840.1560789316-253047952.156078931

Şekil 23. Karanlıkta Parlaklık Sağlayan İğneli Sahte Yaka Çiçekler.

Kaynak: <https://www.bbc.com/news/magazine-31719704>

İkinci Dünya Savaşı sırasında kaçış haritalarından sonra MI9 tarafından geliştirilen önemli ekipmanlardan biri de kaçış pusulalarıdır. Bu pusulalar çok çeşitli olarak üretilmiş ve üniformaların düğmelerinde saklanmıştır. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin üniformalarında bulunan düğmelerin arkasındaki vidanın sökülmesiyle küçük pusula çarkı ortaya çıkmaktadır (Şekil 24). Diğer bir örnekte de kol düğmesinin cam yüzeyinin üzerinde yer alan düz beyaz boya silindiğinde kaçış pusulası ortaya çıkmaktadır (Şekil 25). Böylece düğmeler tehlike anlarında işlevini değiştirerek yeniden amaçlandırılmaktadır.

Şekil 24-25. İçinde Kaçış Pusulası Saklanmış Kraliyet Hava Kuvvetleri Üniformalarında Kullanılan Düğmeler.

Kaynak: <https://www.awm.gov.au/articles/blog/second-world-war-escape-and-evasion-compasses>

4. SONUÇ

Günümüzde de çok yaygın olan *yeniden amaçlandırma* kavramı, İngilizce’de “repurpose” olarak karşımıza çıkmaktadır. Ürün için ikinci bir yaşam şansı yaratılan bu yöntemde kullanıcılar ürünü elden çıkardıktan sonra tasarım aşamasında öngörülmemiş amaçlara dönüştürmektedir. Yeniden amaçlandırma eylemi ve yeniden amaçlandırma için tasarım olarak iki yöntemle sahip olan yeniden amaçlandırma kavramında bir nevi “yeniden amaçlandırma eylemi” olarak karşımıza çıkan DIY kavramı, kullanıcıların ellerinde var olan malzemeleri bir şeyleri yeniden üretmek, tasarlamak ve değiştirmek için yer aldığı yaratıcı bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Başkaları tarafından tekrardan yorumlanarak üretilebilir, kodlanabilir ve paylaşılabilir bir özelliğe sahip olan DIY etkinlikleri sayesinde

ürünlerin yaşam döngülerinin devamının sağlanması kullanıcı tarafından benimsenen ve istenilen bir özellik olduğundan kullanıcıyı ürünü elden çıkarmama konusunda teşvik etmektedir. Yeniden amaçlandırma için tasarım yönteminde yeniden amaçlandırma eyleminin tersine ürünün neye dönüşeceğini karar veren kişi tasarımcıdır. Yeniden amaçlandırma için tasarım yönteminde nesne, yaşam döngüsü içerisinde ve yaşam döngüsü sonrasında iki amaca sahip olduğu için farklı işlevlere sahip giysi örnekleri moda tasarımı alanında fonksiyonel ve modüler giysi tasarımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeniden amaçlandırma yönteminin uygulandığı dönemlerin daha çok ülkelerin sosyo-ekonomik sıkıntılarının olduğu süreçlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bütün bu örnekler baktığımızda yeniden amaçlandırma yönteminin her daim varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın zorlu şartlarında giysi ve ev tekstili değerli malzemeler olarak görülmüş, tekstillerin sürekli olarak tekrar kullanılması ve dönüştürülmesi gündelik hayatın bir parçası olmuştur. Malzeme bulma açısından yaşanan sıkıntılar halkın giysi üretimi sürecinde yaratıcı yöntemleri bulmaları açısından ilham kaynağı olurken savaş döneminde kullanıcılar ellerinde var olan yem çuvaları, kaçış haritaları, paraşüt kumaşı vb. gibi farklı malzemeleri yaratıcı dönüşümlerle giysi ve aksesuar olarak yeniden amaçlandırmışlardır. Özellikle paraşüt kumaşı, kaçış haritaları gibi askeri malzemeler, giysi üretiminde kullanım işlevi için daha çok tercih edilse de savaş döneminin izlerini taşıması anlamında da sembolik işlevini açısından önem kazanmaktadır. Yeniden amaçlandırma için tasarım da ise üreticiler ve tasarımcılar savaş ortamında ortaya çıkan sorunlara çözüm olarak var olan nesnelere bir nevi bağlamından kopararak formlarını ve kullanım işlevlerini savaşa yönelik yeniden amaçlandırmışlardır. Savaşın getirdiği ihtiyaçlara cevap verme konusunda gayet başarılı olan bu tasarımlar, insanların gündelik yaşamdaki zorlukları aşma konusunda büyük ölçüde yardımcı olmuştur.

Günümüzde de sürdürülebilirlik bağlamında giysi üretimi üzerinde etkisini devam ettiren yeniden amaçlandırma yöntemi, atıl duruma gelen giysilerin değer kazandırılarak yeniden kullanıma girmesini sağlamakta böylece büyük ölçüde depolama alanı ihtiyacını azaltmaktadır. Ayrıca pamuk, keten, yün gibi ham maddelerin üretimini en aza indirerek doğal kaynakların korunmasını sağlamaktadır. Çevre sorunlarının giderek artması sebebiyle yeniden amaçlandırma yönteminin hem tasarımcılar hem de kullanıcılar tarafından benimsenmesi bu anlamda önemlidir. Yeniden amaçlandırmanın bir yaşam biçimi haline gelebilmesi için tasarımcıların ve kullanıcıların giysilerin yaşam sürelerini uzatılabilmesi, sürenin sonunda yeni bir amaç için dönüştürülebilmesi konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu nedenle yeniden amaçlandırma yöntemi üzerine yapılacak çalışmaların, bilimsel ve akademik alanda araştırmacı, tasarımcı ve tasarım öğrencileri için ilham kaynağı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adrosko, R. (1992). The Fashion's In The Bag: Recyclingfeed, Flour, And Sugar Sacks During The Middle Decades Of The 20th Century. *Textile Society of America Symposium Proceedings*, 129-138.

Aguirre, D. (2010). *Design For Repurposing A Sustainable Design Strategy For Product Life And Beyond*, Master of Applied Art in Design, Emily Carr University of Art + Design, Vancouver, British Columbia.

Ağlargo z, F. (2022). Sürdürülebilir Tüketimde Yeniden Amaçlandırmanın Görsellerle Anlamlandırılması. *Alanya Akademik Bakış Dergisi(2)*. 2457-2479.Doi: 10.29023/alanyaakademik.1082081

Albayrak, E. A.. (2016). İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) Kadın Giyimine Etkileri.*The Journal of Academic Social Sciences*, 539-555. DOI : 10.16992/ASOS.6582.

Ashcraft, J. (2021). "The WWII Parachute Wedding Dress". Erişim adresi: <https://blog.fold3.com/the-wwii-parachute-wedding-dress/> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Bayburtlu,  . (2020). The Effect Of First And Second World wars In Fashion: Women's Clothing Examples.*Zeitschrift Für Die Welt Der Türken (2)*. 189-212.

Baygıner, A. N. (2013). *20. Yüzyıl Savaşlarının Sosyal Yaşantıya ve Kıyafetlere Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Clouting, L. and Mason, A. (2018). "How Clothes Rationing Affected Fashion In The Second World War". <https://www.iwm.org.uk/history/how-clothes-rationing-affected-fashion-in-the-second-world-war> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Erdönmez, C. (2010). *1900-1950 Yılları Arasında Değişen Kadın Ayakkabı Modasına Yönelik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Fogg, M. (2014). *Modanın tüm  yk s * (E, G zg ,  ev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.

Heichelbech, R. (2022). "The Parachute Wedding Dresses of the 1940s Were Really Something Else". Erişim adresi: <https://dustyoldthing.com/wwii-parachute-wedding-dresses/> (Erişim Tarihi: 30.11.2022)

Heussner, K. M. (2009). "Get Out of Jail Free: Monopoly's Hidden Maps" Erişim adresi: [https://abcnews.go.com/Technology/monopolys-hidden-maps-wwii-pows-escape / story ? id = 8605905](https://abcnews.go.com/Technology/monopolys-hidden-maps-wwii-pows-escape/story?id=8605905) (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Gerçek, M. (2006). *Fransız Devriminden İtibaren, Sanayi Devrimi, I. Ve II. Dünya Savaşları ve Sovyet Devrimi'nin Avrupa Kadın Giyimi Üzerine Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gönenç Külahlı, Y. (2018). *İkinci Dünya Savaşı (1939- 1945) ve Sonrasının Tekstil ve Moda Tasarımına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Günbulut, A. (2018). *Giysi Tasarımı İşlevselliği Üzerinden Hamile Giysi Tasarımında Yeniden Amaçlandırma ve Uygulama Örnekleri*, Sanatta Yeterlik Tezi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.

Imperial War Museums (2022a). "Dress, Wedding, Parachute Silk: Woman's, Civilian". Erişim adresi: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30090171>(Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Imperial War Museums (2022b). "Dress, Wedding, Parachute Silk, Belsen". Erişim adresi: <https://www.iwm.org.uk/collections/item/object/30081821> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Jones, L. and Park, S. (1993). From Feed Bags to Fashion. *Textile History*, 24(1), 91-103.

Kavoğlu, S.(2018). II. Dünya Savaşı'nda Kadınlara Yönelik Hazırlanan Afişlerin Göstergebilimsel Çözümlemesi: "Women's Land Army" Örneği. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi* (29). 111-124. DOI: 10.17829/midr.201733787.

Lanificio F.lli Cerruti. (2022). "Kickstarter: sustainable fashion according to Flavia La Rocca and Lanificio F.lli Cerruti dal 1881". Erişim adresi: <https://www.lanificiocerruti.com/together-with-flavia-la-rocca-for-circular-fashion/#> (Erişim Tarihi: 30.11.2022)

National Museum of American History. (2019). "Feedsack Dress". Erişim adresi: https://americanhistory.si.edu/collections/search/object/nmah_1105750 (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Powell, M. (2012). "From Feed Sack to Clothes Rack: The Use of Commodity Textile Bags in American Households from 1890 – 1960". *Textile Society of America Symposium Proceedings*. 732.

Rutherford, D. (2015). "Second World War Escape and Evasion maps" Erişim adresi: <https://www.awm.gov.au/articles/blog/second-world-war-escape-and-evasion-maps> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Silkdamask (2016). "The Parachute Wedding Dress and World War II Era Brides". Erişim adresi: <http://www.silkdamask.org/2016/07/the-parachute-wedding-dress-and-world.html> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Smithsonian Museum (2011). "Parachute Wedding Dress". Erişim adresi: <https://www.si.edu/newsdesk/snapshot/parachute-wedding-dress> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Tanyer ,S.ve Alp, K. Ö. (2020). II. Dünya Savaşı Dönemi Vogue Dergi Kapaklarındaki Kadın İmgesi ve Giyim Anlayışı Üzerine Göstergibilimsel Bir Çözümleme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*(32).1539-1557. Doi Number: 10.12981/mahder.784256.

Turner, N. (2011). Deprivation Fashion. *Duck Journal for Research in Textiles and Textile Design*,(2), 1-21.

United States Holocaust Memorial Museum (2022)." Wedding Dress". Erişim adresi: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/artifact/wedding-dress> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

United States Holocaust Memorial Museum. (2019). "Avrupa'da II. Dünya Savaşı (Özetlenmiş Makale)" "Holocaust Encyclopedia. Erişim adresi: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/tr/article/world-war-ii-in-europe-abridged-article> (Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Vaughan Kett, A. (2018). " Escape and Evasion: Dresses Made From Maps In The Second World War". Erişim adresi: https://blogs.brighton.ac.uk/objectsunwrapped/essays/formatted-final_avk_escape-and-evasion-dresses-made-from-maps-in-the-second-world-war-1xzjqtz/(Erişim Tarihi: 06.09.2022)

Von Busch, O. (2015). *Tasarlanacak ne kaldı? sosyal tasarım üzerine acil sorular*(1.Baskı).İstanbul: Puna Yayın.

Worsley, H. (2018). *Modayı değiştiren 100 fikir* (B. Başoğlu Ömer, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.